

Rammeplan for

Yrkesfaglærerutdanning

Fastsatt 10. januar 2006 av
Kunnskapsdepartementet

INNHOOLD

Kapittel 1 LÆRERUTDANNING	3
1.1 Formål og egenart	4
1.2 Å være lærer	5
1.3 Å bli lærer	6
1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning.....	7
1.5 Fra rammeplan til fagplan	9
Kapittel 2 YRKESFAGLÆRERUTDANNING	9
2.1 Formål og egenart.....	10
2.2 Oppbygning og organisering	13
2.3 Målområder	14
2.4 Yrkespedagogisk og yrkesfaglig parksisopplæring	17
2.5 Prinsipper for arbeidsformer, veiledning og vurdering	17
2.6 Fra rammeplan til fagplan	18
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR YRKESFAGLÆRER UTDANNING	19

Kapittel 1

LÆRERUTDANNING

1.1 Formål og egenart

Lærerutdanningene skal samlet dekke det behovet samfunnet har for kvalifiserte lærere i alle fag og på alle fagområder innenfor barnehage, skole og voksenopplæring. Etter endt utdanning skal lærerne kunne arbeide for å realisere de målene som er satt for den enkelte virksomheten og for opplæringssystemet som helhet. I *lov om universiteter og høyskoler § 54a* er formålet med lærerutdanning uttrykt slik:

«Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot.

Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet.»

Lærerutdanningen er mangfoldig. De ulike lærerutdanningene sikter mot læreroppgaver i bestemte fag eller i bestemte deler av opplæringen. Samtidig har lærerne en overlappende kompetanse slik at skoleeier kan sette sammen et lærerteam ut fra behovene i den enkelte skole. Gjennom profilering av studiet eller videre utdanning kan lærere også utvide sin tilsetningskompetanse.

Førskolelærerutdanning (treårig) kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og første klassetrinn i grunnskolen. Med ett års relevant videreutdanning kan førskolelærere tilsettes for arbeid på første til fjerde klassetrinn.

Allmennlærerutdanning (fireårig) kvalifiserer for arbeid i grunnskolen og i voksenopplæring i grunnskolefag.

Faglærerutdanning (treårig og fireårig) kvalifiserer for arbeid i fag i grunnskolen, i videregående opplæring, i voksenopplæring og for annet kulturelt arbeid med barn og unge.

Yrkesfaglærerutdanning (treårig) kvalifiserer for arbeid i videregående opplæring, i voksenopplæring og i fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning (ettårig) bygger på studier i fag eller på en yrkesutdanning med praksis og yrkest teori og kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Integrert mastergrad (femårig) kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Samisk lærerutdanning

Målet for de samiske lærerutdanningene er å sikre samiske områder kvalifisert personale i barnehage og skole. Utdanningene er i hovedtrekk organisert som annen lærerutdanning. Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning er lagt til rette også for studenter fra Sverige og Finland. *Samisk allmennlærerutdanning* kvalifiserer for arbeid i norsk og samisk grunnskole. *Samisk førskolelærerutdanning* kvalifiserer for arbeid med barn i samiske og norske barnehager og i første klasse i grunnskolen.

Lærerutdanning for døve

Målet med lærerutdanningene for døve er å sikre kvalifisert opplæring for døve barn og unge i barnehage og skole, og de omfatter blant annet fagene norsk tegnspråk og norsk for døve. I utdanningene er noen fag og opplegg justert slik at de passer for døve studenter, og slik at de gir didaktisk kunnskap om opplæring for døve. *Allmennlærerutdanning for døve* kvalifiserer for tilsetning som lærer for døve og hørselshemmede barn og unge. *Førskolelærerutdanning for døve* kvalifiserer for arbeid med døve og hørselshemmede barn i barnehagen og det første året i grunnskolen.

1.2 Å være lærer

Ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i barnehage og skole enn læreren. Den kvalifiserte læreren skal ha en allsidig kompetanse.

Utviklingen i samfunnet bygger på at ny kunnskap blir utviklet, og at kjent kunnskap blir omformet. Læreren trenger metoder til å hente inn og oppdatere sin kunnskap hele livet. Lærerstudiet skal gi innsikt i slike metoder og trening i å bruke dem. En solid *faglig kompetanse*, bygd blant annet på vitenskapsfag, kunsthøgskolefag og yrkesfag, er grunnlaget for den pedagogiske virksomheten. Samtidig må studiefagene ses i sammenheng med kunnskapsbehovet i skolefagene, yrkesfagene eller fagområdene i barnehagen. Også oppgavene som kulturformidler, veileder, forbilde og inspirator tilsier at læreren trenger solid faglig kompetanse.

Kjernen i den *didaktiske kompetansen* er å kunne legge til rette for at elevene skal lære å lære, slik at de kan utvikle sin personlige danning og bidra til fellesskapet på en meningsfylt måte. Det dreier seg også om å kunne analysere forutsetninger og behov hos barn og unge, velge og grunngi læringsinnhold, arbeidsmåter, bruk av læremidler og vurderingsformer og kunne utforme individuelle opplæringsplaner. Skal barn beholde og videreutvikle lærelyst og tro på egen mestring, må læreren ha evne til å inkludere barna, foreldrene / de foresatte og kollegene aktivt i det pedagogiske arbeidet. Det er viktig å ha kunnskap om ulike læringsstrategier og vurdere hvordan disse strategiene kan nyttes i ulike situasjoner. Didaktisk kompetanse er også å kunne planlegge opplæringen innenfor rammene som er satt i lover og forskrifter og i planverket for barnehage og skole.

Læreryrket krever *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, kunne vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. For å komme alle barn og unge i møte, gi dem gode opplevelser og stimulere deres lærelyst, er det viktig at læreren samarbeider med foreldre/foresatte, kolleger og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø. Skal elevene etablere nye læringsstrategier, må de møte ei lærergruppe som samarbeider om nyskaping i et teamsamarbeid. Et slikt pedagogisk team vil bare lykkes der den enkelte har toleranse og evne til innlevelse, men også kunnskap om ledelse og konflikthåndtering.

Lærere trenger *endrings- og utviklingskompetanse* når de skal fornye den pedagogiske virksomheten. Da må de være åpne for endring og nytenkning når det gjelder kunnskapsinnhold og læringsformer i fagene og i det pedagogiske synet på opplæring. De må samtidig vite hvordan de kan ta vare på det som er verdifullt. Lærerne må, individuelt og i teamsamarbeid, kunne analysere og vurdere aktivitetsplaner, fagplaner, arbeidsmåter og organisering av opplæringen. De må kunne se barn og unges utvikling, læring og danning i sammenheng med endringer i samfunnet. Det innebærer kreativitet og læringsstrategier som fremmer entreprenørskap, det vil si evne til å ta initiativ til å starte nye aktiviteter eller virksomheter. Læreryrket forutsetter daglig planlegging og oppdatering av kunnskapene.

I all sin virksomhet trenger læreren *yrkesetisk kompetanse*. Det innebærer å kunne se sammenhengen mellom allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Samværet med barn og voksne kan omfatte både informasjonsplikt og taushetsplikt. Ofte møter læreren barn i konflikt og krise, og det kan føre til etiske dilemmaer. Lærerrollen gir makt, og læreren må forvalte denne makten i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Yrket krever skjønnsomhet og etisk begrunnelse for valg av lærestoff og arbeidsmåter. Etisk kompetanse gir et grunnlaget for lærerens yrkesmessige danning og er nødvendig dersom rollen skal forvaltes med frimodighet, ansvarlighet og ydmykhet.

De fem kompetanseområdene som er nevnt ovenfor, er alle *aspekter ved lærerens mangfoldige yrkeskunnskap*. De er kjernen i lærerens profesjonskunnskap. Disse aspektene blir utfordret i varierende grad i ulike situasjoner. Evnen til å handle under skiftende vilkår gir lærerkompetansen et samlet og personlig uttrykk. Læreren skal kunne reflektere over egen kompetanse, kunne vurdere kvaliteten på opplæringen og kunne stille kompetansen til rådighet for et lærende og handlende kollegialt fellesskap.

1.3 Å bli lærer

Lærerutdanning er *krevende*, fordi studentene skal utvikle mange typer kompetanse og lære på flere arenaer. Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Studiet må derfor legges opp slik at det fremmer sammenheng i opplæringen og hjelper studentene til å utvikle en helhetlig kompetanse. I en yrkesutdanning skjer læringsarbeidet på tre arenaer:

Praksisfeltet som læringsarena

Den praktiske opplæringen i barnehage, skole og bedrift skal være styrende for en yrkesrettet lærerutdanning. Institusjonene skal tilby lærerstudentene varierte praksiserfaringer, som kan gi en innføring i yrket. Denne praktiske delen av utdanningen må være allsidig, med stigende krav til selvstendighet og ansvar. Studentene skal lære å planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring. I møte med barnet eller eleven skal studentene erfare hvor avgjørende et godt sosialt samspill er for vekst og utvikling. Praksisfeltet må også brukes i fagstudiet ved at en bearbeider teoretiske problemstillinger i en praktisk situasjon. Når studentene bearbeider erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter. At de reflekterer over enkeltsituasjoner som de møter i praksisopplæringen, bidrar til at de utvikler et realistisk syn på læreryrket.

Fagstudiet som læringsarena

Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Det kan skje på flere måter:

For det første skal studentene skaffe seg grundig innsikt i fagene, både som basis for lærerarbeidet og som del av sin egen dannelsesprosess. Danning innebærer her at studentene utvikler personlig modenhet og selvforståelse, men også at de tilegner seg vitenskapelig tenkemåte og bruker kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte.

For det andre må fagkunnskapen relateres til arbeid med fagene i ulike opplæringssituasjoner. Det skjer i det fagdidaktiske studiearbeidet i hvert enkelt fag og på

tvers av fag. Studentene må skaffe seg erfaring med temabasert, tverrfaglig og flerfaglig læringsarbeid, slik at de kan stimulere elevene til varierte læringsstrategier. De skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer i barnegrupper, i klasserom og verksteder og i uteaktiviteter. De må få oppleve hva som skal til for å skape et stimulerende læringsmiljø, tilpasset barn i ulike aldersgrupper og med ulike forutsetninger.

For det tredje må studentene bli kjent med vilkår og rammer for opplæringen. Det krever at de blir kjent med barn og unges læretrang og skaperglede. Studentene må kjenne til og kunne ta i bruk ulike pedagogiske perspektiver og læringsstrategier. De må lære hvordan de kan legge opp et aktivt og positivt samarbeid med hjemmet og med lokalsamfunnet. De skal tilegne seg innsikt i skole- og barnehagehistorie, i utdanningssystemets oppgaver og virkemåte og i viktige prinsipper for organisering og ledelse.

Samhandling, utforskning og refleksjon som læringsarena

De institusjonene som har ansvar for lærerutdanning, må samarbeide med praksisinstitusjonene om å utvikle en helhetlig lærerkompetanse. Studentene skal kunne analysere teorier, erfaringer og innsikter på tvers av fag og læringsarenaer. De må få drøfte praksiserfaringer og aktuelle problemstillinger fra fagstudiet med representanter for teorifagene og for praksisfeltet. Studiet skal på denne måten oppmuntre til studentaktive læringsformer og framstå som et *pedagogisk læringsverksted*. Slik kan studiet legge grunnen for aktiv deltakelse i faglig teamsamarbeid i barnehage og skole.

Forsknings- og utviklingsarbeid er spesielt godt egnet til å identifisere og vurdere ulike tilnæringsmåter og til å forstå hvordan praktisk-pedagogiske utfordringer kan håndteres. Når forskere i lærerutdanningen arbeider med faglige prosjekter i praksisfeltet, vil de bruke problemstillinger og utvikle kunnskap som er gyldig for barnehagen, skolen og yrkeslivet, men også for lærerutdanningen. Praksisnær forskning og forskning på dagens skole og barnehage kan gjøre utdanningen relevant og stimulerende, og studentdeltakelse i slike prosjekter kan stimulere evnen og viljen til fornyelse.

Læring og utvikling skjer gjennom hele utdanningen, men det er først når studentene bearbeider erfaringer på tvers av fag og læringsarenaer, at kompetanseområdene blir sett i forhold til hverandre og kan danne en helhet. Slik kan den enkelte student legge grunnlaget for yrkeskunnskap og for handlekraft som lærer.

1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning

Skal lærerutdanningen være *relevant*, må den forberede studentene på de kravene og forventningene samfunnet stiller til barnehagen og skolen. Samfunnet endrer seg, og dermed endres også vilkårene for opplæring. Det blir stilt krav til at barnehagen og skolen tar opp i seg og bearbeider tendenser og strømninger i samfunnet. Utfordringene for vår tids lærerutdanning er knyttet til blant annet disse utviklingstrekkene:

Norge står i stigende grad fram som en del av et *globalt samfunn*. Det gir glede og nytte gjennom et større mangfold av kunnskaper, livssyn, livsstil, språk og kunstneriske uttrykk. Barn fra språklige minoriteter utgjør et økende innslag i opplæringssystemet, samtidig som behovene og interessene til urfolk og nasjonale minoriteter har fått økt oppmerksomhet. Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. Studentene må bli kjent med urfolks historie, kultur og institusjoner. I vårt land gjelder dette særlig nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, kultur og samfunn. Lærerutdanningen bør på sin side rekruttere og inkludere stadig flere minoritetspråklige studenter og ta vare på kompetansen disse studentene kan tilføre barnehagen og skolen.

Mange unge reiser mye. Flere tar deler av utdanningen i et annet land. Det innebærer at det stilles stadig høyere krav til fremmedspråklig ferdighet og til kunnskap om andre land og kulturer. Institusjonene som gir lærerutdanning, skal se til at *det internasjonale perspektivet* blir integrert i alle fag og studieenheter. De må være åpne for impulser fra lærerutdanninger i andre land, gi flere studietilbud på engelsk og legge til rette for studentutveksling. Samtidig må de bli kjent med sin egen kultur gjennom sammenliknende analyser, blant annet av opplæringssystemet. De må også kjenne til de internasjonale menneskerettigheter og barns rettigheter som gjelder på tvers av landegrensene.

Medieindustrien og informasjons- og kommunikasjonsteknologi med verdensomspennende rekkevidde preger samfunnet i stigende grad og fører med seg nye former for læring. Barn og unge er ofte de første til å ta ny teknologi i bruk. Det er en utfordring for lærere som ikke selv er fortrolige med den nye teknologien. Lærerstudentene skal kunne bruke teknologien til læring og kommunikasjon, men de skal også kunne reflektere kritisk omkring bruken av den.

Kunstneriske ytringsformer er en viktig del av hverdagen. Framveksten av musikk- og kulturskoler har bidratt til at langt flere barn og unge har hatt mulighet til å utfolde seg innenfor ulike kunstarter. I tillegg er det frivillige forenings- og kulturlivet en berikelse for oppvekstmiljøet. I barnehagen, skolen og skolefritidsordningen skal skapende virksomhet, opplevelser og kreative uttrykksformer være en vesentlig del. Et nært samarbeid med musikk- og kulturskoler og annet kulturliv i nærmiljøet vil berike barnehagen og skolens virksomhet.

Forbrukersamfunnet slår stadig kraftigere inn i hverdagen til barn og unge. Det utgjør en sterk verdipåvirkning. Barnehagen og skolen må kunne møte denne påvirkningen med alternative kunnskaper og verdier. På dette området må lærere samarbeide nært med foreldre/foresatte. Lærerutdanningen skal på sin side forberede studentene på denne oppgaven. Gjennom kritisk drøfting av forbrukersamfunnet skal studentene lære hvordan de kan presentere elevene for alternative perspektiver, holdninger og verdier.

Et samfunn der sterkere *konkurrans*e også preger barnehage og skole, kan stimulere til ekstra innsats og gode lærings sirkler, men kan også gi grobunn for mismot og vegring mot å lære. Det er en utfordring for lærere å hjelpe dem som ikke deltar aktivt. Læringsmiljøet må legges til rette slik at det inkluderer barn og unge med ulike forutsetninger, også de som har behov for spesialundervisning. Alle skal få oppleve at det nytter å arbeide, og at de kan lykkes. Tilpasset opplæring skal være en del av alle fag i lærerutdanningen.

De fleste barn og unge opplever en trygg oppvekst, men noen barn har en utrygg tilværelse, preget av *omsorgssvikt*. Det kan prege læringsfellesskapet og undergrave motivasjonen. Slike problemer kan læreren bearbeide sammen med andre som har ansvar for oppvekstmiljøet til barna. Lærerutdanningen må forberede studentene på disse utfordringene og også gi dem opplæring i å løse konflikter og å forebygge og bekjempe mobbing, vold og rasisme. Utdanningen må hjelpe studentene til å takle situasjoner der barn og unge opplever dødsfall, krig, seksuelle overgrep eller andre kriser som krever særskilt omsorg og tiltak fra lærerens side.

Opplæringen i barnehage og skole har som forutsetning at barna skal vokse opp i et langt mer *likestilt samfunn* enn det tidligere generasjoner gjorde. Det er et mål for opplæringen at begge kjønn skal kunne utfolde seg på egne premisser. Kunnskap om forskjellene mellom gutter og jenter er viktig i lærerutdanningen. Trykket fra en global kultur- og medieindustri, som ofte er stereotyp i uttrykk og innhold, påvirker barn og unge. Lærerstudentene må ha innsikt i hvordan dette preger kjønns sosialiseringen, og de må kunne trekke konsekvenser av denne påvirkningen i den pedagogiske planleggingen og det metodiske opplegget.

Endringene i nærings- og arbeidslivet stiller store krav til fleksibilitet og endringsvilje, til personlig initiativ og skaperkraft, til å kunne sette visjoner og planer ut i handling. Både barnehage og skole må åpne seg mot lokalt arbeids- og næringsliv. Barn og unge må få

kunnskap om ulike yrkesgrupper. Praktisk entreprenørskap er et læringsmål som skolen legger stadig mer vekt på. Dette skal bidra til å utvikle personlige egenskaper som kreativitet og evne til initiativ, og gi kunnskaper som er nyttige for senere arbeidsliv. Kunnskap om å starte egen virksomhet bør inkluderes i en slik opplæring for de eldste elevene.

De tilsatte i lærerutdanningen har derfor et ansvar for å utvikle sin kompetanse om nærings- og arbeidslivet. De må også utvikle læringsstrategier som stimulerer til pedagogisk bruk av entreprenørskap hos framtidens lærere.

Det er et dypt forankret prinsipp i norsk barnehage og skole at barn har rett på *likeverdig opplæring*, uansett bakgrunn, evner og kjønn. Det er en verdi som er spesielt relevant i et flerkulturelt samfunn. Dette prinsippet må få et særskilt uttrykk i lærerutdanningen ved at en legger vekt på rettferdighet, likeverd og tilpasset opplæring.

1.5 Fra rammeplan til fagplan

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

Kapittel 2

YRKESFAGLÆRERUTDANNING

2.1 Formål og egenart

Treårig yrkesfaglærerutdanning kvalifiserer for arbeid som lærer i videregående opplæring, voksenopplæring og de øverste trinnene i grunnskolen, og for opplæringsvirksomhet i arbeidslivet. Utdanningen er rettet mot ett av følgende yrkesområder, som tilsvarer strukturen i grunnleggende yrkesopplæring:

- teknikk og industriell produksjon
- elektrofag
- bygg- og anleggsteknikk
- restaurant- og matfag
- helse- og sosialfag
- design og håndverksfag
- service og samferdsel
- naturbruk
- medier og kommunikasjon

Det forutsettes fullført yrkes \ fagarbeiderutdanning og praksis på ett av disse yrkesområdene (se pkt. 2.2, opptak). Studiet gir også relevante kvalifikasjoner for ledelse på mellomnivå relatert til disse yrkesområdene, med fokus på lærings- og utviklingsorientert ledelse. Etter endt studium skal deltakerne kunne tilrettelegge og lede yrkesopplæring i skolen og opplæringsvirksomhet i arbeidslivet, og kunne bidra til faglig og pedagogisk utvikling på sitt yrkesområde. Deler av studiet kan tas som etter- eller videreutdanning.

Yrkesfaglærerens oppgaver innebærer å arbeide med lærings- og utviklingsprosesser sammen med elever, lærlinger og ansatte i bedrifter, på en måte som sikrer faglig og personlig utvikling hos den enkelte. Arbeidet omfatter ledelsesoppgaver i skole- eller bedriftsorganisasjonen, og skjer i samspill med samfunnsutviklingen og endringer i yrkene. Yrkespedagogisk virksomhet skal bidra til å sikre en bærekraftig fag- og samfunnsutvikling. Gjennom studiet skal studentene utvikle:

- **faglig kompetanse:** Studentene skal utvikle en **yrkesfaglig breddekompetanse** som omfatter evne til å vurdere praktiske og teoretiske kvalifikasjonskrav i de ulike yrkene som inngår i yrkesområdet \ programområdet, basert på yrkenes kompetanseplattformer. Den omfatter sentrale faglige felleselementer mellom yrkene i yrkesområdet, og innsikt i felleselementenes relasjon til forskjellige yrker. I faglig bredde skal studentene kvalifisere seg for å tilrettelegge og lede læring med utgangspunkt i yrkenes aktuelle behov for kompetanse og fagutvikling og elevenes \ opplæringsdeltakernes utdanningsplaner. En viktig del av breddekompetansen omhandler evne til å organisere samarbeid mellom personer og miljøer med ulike fagkompetanse i skole, arbeidsliv og lokalmiljø som kan bidra i elevenes \ deltakernes læreprosess.

Studentene skal også utvikle en **yrkesfaglig dybdekompetanse** på grunnlag av fordypning i praktiske og teoretiske utfordringer relatert til den enkeltes opprinnelige yrkesfelt. Yrkesfaglig dybde omfatter basisfag knyttet til kjernekompetansen i profesjonell yrkesutøvelse og støttefag som bidrar til å underbygge og utvide perspektivet på yrkesutøvelsen. Den yrkesfaglig dybdekompetansen skal styrke studentenes forutsetninger for å lede lærings- og utviklingsprosesser innen sitt felt, og kvalifisere den enkelte for å kunne bidra til faglig og yrkesdidaktisk utvikling.

Både yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse omfatter det å kunne se yrkes- og fagarbeidervirksomhet og –utdanning i et historisk og kulturelt samfunnsperspektiv.

- **didaktisk kompetanse:** Studentene skal utvikle yrkesdidaktisk kompetanse, dvs. å kunne legge til rette læreprosesser tilpasset den enkelte elev, lærling eller arbeidstaker, med utgangspunkt i målene for opplæringen, kravene i yrket og kunnskapsbehov i samfunnet. Didaktisk kompetanse inkluderer evne til å skape konstruktive og inkluderende arbeids- og læringsmiljø og til å veilede elever \ deltakere i utvikling av individuelle læringsstrategier. Evne til kritisk analyse, utforming og iverksettelse av læreplaner \ utviklingsplaner er en viktig side ved den didaktisk kompetansen.
- **sosial kompetanse:** Studentene skal utvikle en sosial kompetanse som handler om å kunne lede og organisere opplæring og faglig utvikling på yrkesområdet i samarbeid med skolens og bedriftens ledelse, elever, lærlinger, foreldre, arbeidstakere, kolleger og andre samarbeidspartnere. Sosial kompetanse er en forutsetning for å kunne møte elever \ deltakere ut fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger og utvikle en demokratisk læringsorganisasjon.
- **endrings- og utviklingskompetanse:** Studentene skal utvikle en endrings- og utviklingskompetanse som innebærer å kunne bidra til yrkesfaglig og yrkespedagogisk utvikling, og kunne delta i og lede utviklingsprosjekter. Denne kompetansen omfatter også å kunne vurdere fagenes og læreryrkets status og utvikling i forhold til samfunnsutviklingen. Kjennskap til utviklingsarbeid og praksisbasert forskning er viktig for å kunne delta aktivt i et arbeidsliv i stadig endring, og for å kunne videreutvikle sin kompetanse som yrkespedagog etter fullført studium.
- **yrkesetisk kompetanse:** Studentene skal utvikle et reflektert forhold til grunnleggende samfunnsmessige og etiske verdier i yrkesutdanning og læring og utvikling i arbeidslivet. Yrkesetisk bevissthet skal ligge til grunn for alle sider ved det yrkespedagogiske arbeidet: i elevgruppa \ på arbeidsplassen, i skolen \ bedriften, i lokalsamfunnet og på andre samfunnsarenaer.

De ulike kompetansene er integrert i hverandre, og utgjør ulike aspekter ved en helhetlig yrkespedagogisk kompetanse.

Det er et hovedprinsipp at studiet skal være yrkesrettet, med forankring både i praktisk yrkes \ fagarbeidervirksomhet og i praktisk pedagogisk virksomhet. Studiet skal være preget av helhet og sammenheng med grunnlag i yrkespedagogisk arbeid. Yrkesdidaktikk skal være gjennomgående i hele studiet. Ved eventuell modulisering skal hver enkelt modul være praksisbasert og ha et yrkesdidaktisk perspektiv. Studiet skal være tilpasset den yrkesfaglige bakgrunnen hos hver enkelt student, noe som forutsetter aktiv medvirkning og tett oppfølging.

2.2 Oppbygning og organisering

Omfang

Studiet har et omfang på 180 studiepoeng og består av

Yrkespedagogikk:	30 studiepoeng
Yrkesdidaktikk:	30 studiepoeng
Faglig breddekompetanse innen yrkesområdet:	60 studiepoeng
Faglig dybdekompetanse innen yrkesområdet:	60 studiepoeng
Veiledet yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring inngår i hver av disse studieenheter.	

Yrkespedagogikk omfatter pedagogiske spørsmål relatert til yrkesutdanning og kunnskapsutvikling i skole og arbeidsliv.

Yrkesdidaktikk innebærer tilrettelegging, planlegging, gjennomføring, vurdering, kritisk analyse og utvikling av yrkes \ arbeidsrelaterte læreprosesser i skole og bedrift.

Den yrkesfaglige breddekomponenten omfatter vesentlig fagkunnskap i forhold til yrkesområdet som helhet, relatert til de ulike yrkenes kompetansebehov \ kompetanseplattformer.

Den yrkesfaglig dybdekomponenten omfatter praktisk og teoretisk yrkesfaglig fordypning og videreutvikling med utgangspunkt i eget yrkesområde. Dybdekomponenten kan, sammen med elementer fra de andre komponentene, bygges opp slik at den faglig sett omfatter innholdet i mesterbrevet eller andre relevante autorisasjonsordninger.

I denne rammeplanen er yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig dybde og bredde integrert, med henblikk på å beskrive og tydeliggjøre en helhetlig yrkespedagog – kompetanse.

Opptak

Opptak til treårig yrkesfaglærerutdanning bygger på:

- fag \ svennebrev eller annen fullført treårig yrkesopplæring på videregående nivå innen det aktuelle yrkesområdet
- minimum to års yrkespraksis
- generell studiekompetanse eller vurdert realkompetanse

Internasjonalisering

Institusjonene skal legge til rette for at studiet gir et internasjonalt perspektiv på yrkesutdanning og læring i arbeidslivet. Studentene kan ta en del av yrkesfaglærerutdanningen i utlandet i samsvar med institusjonens vilkår for godkjenning av studiet.

2.3 Målområder

Arbeidet med målområdene skal foregå i et vekselspill mellom praktisk pedagogisk og yrkesfaglig erfaring, teoretisk kunnskap og didaktisk refleksjon. Målene presiserer hvilken kompetanse som er nødvendig for å kunne utføre det yrkespedagogiske arbeidet.

Ledelse av daglig lærings- og utviklingsarbeid på skolen eller arbeidsplassen

Målområdet omfatter ledelse av opplæringsvirksomhet på ulike læringsarenaer, med særlig fokus på faglige og didaktiske kompetansekrav. Kjerneoppgavene er planlegging, tilrettelegging, gjennomføring og vurdering av læreprosesser som er tilpasset den enkelte, i samarbeid med elever, lærlinger, andre utdanningsdeltakere, ansatte i bedriften, kolleger og andre aktuelle samarbeidspartnere. Faglig og pedagogisk videreutvikling av opplæringen og arbeidet er en viktig del av den daglige opplæringsvirksomheten.

Studentene skal

- kunne analysere kompetanseplattformene i ulike yrker på yrkesområdet og ha faglige forutsetninger til å kunne vurdere yrkenes praktiske og teoretiske kvalifikasjonsbehov, for å legge til rette og lede relevant fagopplæring
- kunne beskrive og forklare en arbeidsprosess \ produksjonsprosess i ulike yrker på yrkesområdet og kunne forankre opplæringen til yrkesfunksjoner
- ha kompetanse i sentrale faglige felleselementer mellom yrker og arbeidsprosesser i yrkesområdet, kunne vurdere felleselementer i forhold til likheter og ulikheter mellom yrkene, og kunne bruke eksempler fra de ulike yrkene i opplæringen
- kunne vurdere sitt opprinnelige yrkes særtrekk og basiskompetanse, og ha praktisk og teoretisk dybde kompetanse i basisfag som inngår i yrkesutøvelsen, som grunnlag for å kunne tilrettelegge og lede yrkesrelevant opplæring
- kunne analysere hvilke støttefag det er behov for i yrkesutøvelsen, og ha praktisk og teoretisk kompetanse i støttefag som er relatert til utøvelsen av sitt opprinnelige yrke, som grunnlag for å kunne tilrettelegge og lede yrkesrelevant opplæring
- kunne dokumentere kunnskapsgrunnlaget i sitt opprinnelige yrke og bidra aktivt til praktisk og teoretisk utvikling av yrket
- kunne bruke IKT og annen aktuell teknologi innenfor sitt fagområde, relatert til bredde- og dybdekompetanse
- ha innsikt i relevante styringsdokumenter og lovverk, kunne analysere læreplaner og bidra til å utforme og implementere opplærings- og utviklingsplaner i relasjon til yrkene innenfor sitt område
- kunne legge til rette for at elever \ deltakere i opplæringen videreutvikler sine ferdigheter i å lese, å uttrykke seg muntlig og skriftlig, å regne og å bruke IKT som del av sin yrkeskompetanse, og at de utvikler relevante læringsstrategier og kompetanse for utvikling og endring
- kunne legge til rette for at elever \ deltakere kan foreta et reflektert yrkes- og utdanningsvalg bl.a. ved å få erfaringer i og kunnskap om yrker og arbeidsområder de er interessert i
- med utgangspunkt i yrkesdidaktiske prinsipper kunne involvere deltakerne i å konkretisere mål, innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer i forhold til den enkeltes læringsbehov, kompetansekrav i de ulike yrkene og planene for opplæringen
- kunne gi støtte og omsorg til elever \ deltakere i krise, og kunne forebygge og bearbeide konflikter \ mobbing
- ha et reflektert forhold til verdiforankring og yrkesetiske utfordringer i det daglige læringsarbeidet

- kunne ta initiativ til og lede faglig og pedagogisk utviklingsarbeid relatert til læring på arbeidsplassen \ i klassen, og kjenne til grunnleggende perspektiver på praksisbasert kunnskapsutvikling og forskning

Lærings- og utviklingsarbeid i organisasjonen

Målområdet omfatter kompetanse i forhold til ledelses- samarbeids- og organisasjonsoppgaver som ligger utenom den daglige opplæringen, men som legger viktige rammer for læring og utvikling. Forståelse for skolens \ virksomhetens mål og egenart som organisasjon, arbeidsplass og læringsarena er sentralt, sammen med evne til å videreutvikle organiserings- og ledelsesformene og den kulturen som ligger til grunn for disse.

Studentene skal

- kunne analysere og bidra til å utvikle skolen \ bedriften som organisasjon, generelt og i forhold til eget arbeids \ yrkesområde
- kunne analysere, vurdere og utvikle samspillet mellom hensiktsmessige organiseringsformer, ledelsesformer og gode arbeids- og læringsmuligheter
- kunne vurdere og bidra til aktiv utvikling av det fysiske og sosiale arbeids- og læringsmiljøet i skolen \ på arbeidsplassen i samarbeid med relevante samarbeidspartnere
- kunne drøfte eget fag- og kunnskapssyn og forholdet mellom ulike syn på yrkeskunnskap, organisasjonens praksis, ledelsespraksis og mål for arbeid og læring
- kunne etablere og lede nettverksrelasjoner skole \ arbeidsliv \ høyskole og mellom etater og bedrifter i forhold til læring innenfor fagområdet
- kunne stimulere til personlig initiativ, legge til rette for og ha et reflektert forhold til betydningen av entreprenørskap i opplæringsammenheng
- kunne bidra til et faglig samarbeid mellom ulike lærergrupper som har ansvar for elevenes/deltakernes totale opplæring.

Lærings- og utviklingsarbeid i et samfunnsperspektiv

Målområdet omhandler samspillet mellom samfunnsutviklingen, kompetansekrav i yrkene som inngår i utdanningsområdet, mandat og verdigrunnlag for opplæringsvirksomheten og yrkespedagogisk praksis. Yrkesfaglig og yrkespedagogisk praksis må kunne begrunnes ut fra et samfunnsperspektiv.

Studentene skal

- kunne analysere utdanningsbehov og utviklingsmuligheter på yrkesområdet i et historisk og kulturelt samfunnsperspektiv og vurdere rollen som fagarbeider \ yrkesutøver
- ha innsikt i opplæringsystemets historiske, aktuelle og framtidige rolle som samfunnsinstitusjon og kulturbærer, og i yrkes- og arbeidslivsoplæringsens plass i dette systemet

- kunne vurdere styringsdokumenter \ læreplaner \ organisasjonsplaner i et samfunnsmessig og etisk perspektiv
- ha innsikt i miljøkonsekvenser av fag \ yrkesutøvelsen og kunne motivere for og bidra til endringer som kan medføre en bærekraftig utvikling
- kunne ta hensyn til sammenhenger mellom samfunnets behov og den enkeltes opplæringsbehov, relatert til oppvekstmiljø, likestilling og et flerkulturelt samfunn
- kunne bidra til å videreutvikle yrket \ yrkesområdet og yrkespedagogisk virksomhet i samspill med lokale og nasjonale kompetansebehov i samfunnet og i arbeidslivet

2.4 Yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring

I et yrkesrettet studium er praksisopplæring i en særstilling med tanke på at studentene oppnår relevant og tilstrekkelig kompetanse. Den yrkespedagogiske utdanningen er forankret i to praksisfelt – i arbeidet som lærer \ opplæringsansvarlig \ læringsleder, og i arbeidet som fagarbeider \ yrkesutøver. En hovedhensikt med praksis er at studentene utvikler både sin yrkespedagogiske og sin yrkesfaglige kompetanse. I praksisopplæringen skal studentene gjøre relevante erfaringer i forhold til målene i yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde og yrkesfaglig dybde.

De tre målområdene fokuserer på henholdsvis ledelse av daglig yrkesfaglig opplæringsvirksomhet, organisasjonsoppgaver og yrkes \ arbeidslivsoplæring i et samfunnsperspektiv. Det skal legges til rette for at studentene arbeider med alle disse målområdene i pedagogisk og yrkesfaglig praksis, med tanke på å utvikle en helhetlig forståelse av yrkespedagogisk virksomhet. Erfaringer som gjøres i tilknytning til yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksis skal legge vesentlige premisser for innhold og struktur i studiet som helhet.

Konkret innebærer dette at deltakerne skal ha praksis som omfatter opplæringsoppgaver i grunnopplæringen og ledelse av læringsprosesser i bedrifter. Praksisopplæringen skal videre inneholde analyse av arbeids- og produksjonsprosesser i ulike bedrifter på yrkesområdet, sammenlikning av kompetansebehov i ulike bedrifter og kunnskapsutvikling i bedrifter. Praksisopplæringen skal tilrettelegges sammen med studentene ut fra den enkeltes kompetansebehov.

Praksisopplæringen skal omfatte en arbeidsinnsats tilsvarende 24 uker, være faglig og pedagogisk veiledet og foregå i tilknytning til yrkespedagogisk og yrkesfaglig autentiske arbeidssituasjoner. Studentene bør få variert erfaring fra relevante skoler og bedrifter. Valg av skoler og bedrifter skal tilpasses utviklingsbehov hos den enkelte student. Det skal legges vekt på pedagogisk og yrkesfaglig allsidig praksiserfaring. Ca. halvparten av praksisopplæringen skal legges til grunnopplæringen, mens den resterende halvparten bør være relatert til arbeidslivet / praksisfeltet for øvrig.

2.5. Prinsipper for arbeids- og vurderingsformer

Arbeidsformer, veiledning og vurdering skal ivareta de overordnede målene for studiet, og bygge på hovedprinsippene om yrkesretting, helhet og sammenheng. Oppgaver med utgangspunkt i praktisk yrkespedagogisk og yrkesfaglig arbeid og teoretisk refleksjon over arbeidet skal vektlegges. Yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse og yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksis bør i stor grad integreres. Studentene skal utforske og lære av sitt eget og kollegers arbeid, med henblikk på å tilegne seg utviklingskompetanse.

Det skal legges vekt på at studentene skaffer seg bred erfaring med og veiledning i å uttrykke seg skriftlig og muntlig, i tilknytning til refleksjoner over faglig og yrkespedagogisk arbeid. Slik kan studentene gjennom egen erfaring lære å legge til rette for at elever \ deltakere i opplæring videreutvikler slike basisferdigheter som en naturlig del av sin yrkeskompetanse.

Aktiv studentmedvirkning og samarbeid mellom studenter er et hovedprinsipp, og veiledning tilpasset den enkelte student skal gis gjennom hele studiet.

For å ivareta ulike dimensjoner i yrkeskunnskap bør det legges til rette for varierte uttrykks- og dokumentasjonsformer. Faglærere, pedagogikk-lærere, veiledere i pedagogisk og yrkesfaglig praksis og studenter skal samarbeide i vurderingen.

Den enkelte institusjon fastsetter selv en forskrift for den formelle vurderingen, med utgangspunkt i rammeplanens prinsipper.

2.6 Fra rammeplan til fagplan

Prinsipper i fagplanarbeidet

Den enkelte institusjon har ansvar for å utvikle et studietilbud som er i samsvar med rammeplanens mål og hovedprinsipper og studentenes behov og interesser. Det skal utarbeides fagplaner for yrkesfaglærerstudiet ved den enkelte institusjon, relatert til hvert av de aktuelle yrkesområdene som utdanningen omfatter. Fagplanene skal være relatert til hovedprinsipper og faglig innhold i aktuelle læreplaner for yrkesutdanning i videregående opplæring. Fagplanene skal omfatte studieenheter yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig breddekompetanse, yrkesfaglig dybdekompetanse og praksisopplæring. Planen for studiet må vise hvordan disse elementene integreres i et helhetlig studium. Sammen med lov og rammeplan utgjør fagplanen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjonen, lærerne, studentene og praksisinstitusjonene.

For å ivareta rammeplanens prinsipper om yrkesretting, helhet og sammenheng forutsettes det at yrkesdidaktikere, faglærere, pedagoger, studenter og representanter fra skoler og arbeidslivet på det aktuelle fagfeltet samarbeider i planprosessen. Det samme gjelder når planene skal evalueres og videreutvikles. Fagplanen skal konkretisere målene i rammeplanen i forhold til det yrkesområdet som utdanningen omfatter. Planen må ha en form og et innhold som gjør at den kan være et bindeledd mellom studentenes læring og utvikling av institusjonens studieopplegg.

Fagplanen skal omfatte

Om studiet

- hva studiet kvalifiserer for, inkludert informasjon om hva slags yrker som inngår i yrkesområdet \ programområdet
- studiets egenart og profil
- veiledning og vurdering
- studieorganisering med studiemodell
- vilkår for fritak og innpassing av studier, også de som er tatt i utlandet
- opplegg for den yrkespedagogiske og yrkesfaglige praksisopplæringen
- studentenes, praksisskolenes og arbeidslivets medvirkning i utviklingen av studiet
- skikkethetsvurdering – med henvisning til lov og forskrift

Fagplan(er) for yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde \ dybde og praksis

- faglig innhold i yrkespedagogikk, yrkesdidaktikk, yrkesfaglig bredde og dybde som inkluderer innhold i praksis, organisering og arbeidsformer, vurdering
- læreren som leder og samarbeidspartner, bl.a. samarbeid allmennfag - yrkesfag
- det flerkulturelle og det internasjonale perspektivet
- likestillings- og kjønnsperspektivet
- helse, miljø og sikkerhet (HMS)
- tilpasset opplæring for alle og særlige hjelpetiltak for de som trenger det
- basisferdighetene relatert til yrkeskompetanse
- entreprenørskap
- samiske emner i samsvar med gjeldende læreplaner og mangfoldet i de samiske områdene
- teknologi og IKT

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR YRKESFAGLÆRERUTDANNING

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet 10. januar 2006 med hjemmel i lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.

§ 1 Organisering og innhold

Yrkesfaglærerutdanningen har et omfang på 180 studiepoeng og består av

yrkespedagogikk	30 studiepoeng
yrkesdidaktikk	30 studiepoeng
faglig breddekompetanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng
faglig dybdekompetanse innen yrkesområdet	60 studiepoeng

Veiledet yrkespedagogisk og yrkesfaglig praksisopplæring inngår i hver av disse studieenheter.

Studiet gir grunnlag for tildeling av graden bachelor – yrkesfaglærerutdanning.

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av institusjonens styre og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte praksisopplæring tilsvarende 24 uker som en integrert del av studieenheter. Om lag halvparten av praksisopplæringen skal legges til grunnopplæringen, mens den resterende del bør være relatert til arbeidslivet/praksisfeltet for øvrig.
- Studenten skal få en formell vurdering av praksis uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Institusjonen definerer hva som er en praksisperiode.

§ 4 Skikkethetsvurdering

Institusjonen skal vurdere om en student er skikket for læreryrket, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-10 og forskrift gitt av departementet.

§ 5 Eksamensbestemmelser

Eksamen organiseres og gjennomføres etter den eksamensforskrift som er fastsatt av institusjonen.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som inngår i studiet, og påføres de karakterer som er oppnådd. Det gis en karakter i hver studieenhet, eller en felles karakter i yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk. Dersom yrkesdidaktikk organiseres sammen med yrkesfaglig bredde eller dybde som en integrert studieenhet kan det gis en felles karakter.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for 3-årig yrkesfaglærerutdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 3-5 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieområde og omfatte praksisopplæring.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.